

Växtpöjden.

Det allra äldsta jordbruket har väl varit
svedjebruk, en jordbruksmetod som använts
fram till mitten av 1800-talet. Ända fram
på 1860- och 1870-talen har någon "pöjda"
bränt i Växelsjö socken.

På Bränen, som svedjelandet brukade kallas,
hackade man på våren första året med potatis
bland askan och torven. Sådana "bränapåen"
blevo mycket goda, berättar man.

På hösten sådde man sedan råg där på
svedjelandet. Bland stubbar och stenar
var det ej så lätt att kunna mylla ner rågen,
ty lesharven kunde ibland ej komma fram
där. Man myllade då rågen med ett särskilt
redskap, den s. k. fältebrattan. Den var gjord
av en unggran, på vilken av de nedre
grenarna lännaats två tvärlänga pinnar.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf. 83

1

Med denna kunde man "speka ut" rågen
bland stubbar och skenar.

Det har även hänt att rågen såtto bland
potatisen innan denna plockats upp.

Vid plockningen av potatisen myllades
rågen på samma gång. De följande
åren blev det långt och bra gräs på bränen.
Lyft skedjeland hade man ordnat på
annat ställe.

Ordnad värföljd har förekommit på alla
gårdar sedan 1900-talets början. Även före
år 1900 har man i lagit samma gräs
på samma odling år efter år, utom man
har ansett det vara bra att "byta jorå".

För ju längre man besådde jorden med
samma sådeslag, sämre blev skörde-
resultatet. Även utsåde har man brukat

2. byta. På lund har man lagit "såsarå" (utsåde)

från mossjord och sått på "akåjå" (fest-
markesjord) och från åkerjorden för sådd på
mossjorden. Detta föryngrade utsådet.

I äldre tid hade man ej några insädda
vallar, ty klöver kände man ej till före
år 1850. Flöet skulle tagas i ångar
och mader. I Väckelsång socken såges
den första klöversallen ha blivit anlagd
av en bonde i Fiskestads by, en bonde
som lär ha varit en föregångsman i
sin ort rörande jordbruket.

Då var det många gamla försbändiga
bönder som tyckte detta var det gal-
naste påhitt de hade sett. Flö skulle
man inte taga på den odlade jorden,
det kom ju av sig själv i ångarna,
"bolin" och maderna. På trodde man först
att det ej gick att få upp den hårda vallen,

det blev likom att odla på nytt.
Och med den tidens dåliga redskap,
hacka och järjekrok, var det nog ej så
långt. Men så kom vändploget, ett par
smeder inom socknen började järnbeslå
kräplogar, och detta blev ett stort fram-
steg för jordbruket.

De allra första mossarna här ha blivit
odlade vid 1800-talets början. I en älder-
manssyn från år 1817 talas om en bonde
i Ringhults by, som börjat hacka i en
mosse till flera Lunnlands storlek, "men
detta har ännu ej givit några skattor".
När mossarna blivit odlade, då kunde
man där ej taga haare grödor år efter
år, ty mossjorden måste "vila sej".

4. Då tog man några års höstkörda där,
men ej i insädd vall, detta har kommit

senare, utan det var själolvande gräs.
Det vanligaste gräset på mossjord var
"vaine" (Krypsen). Men det blev sådär i
sparsamma höskördar.

Åkerjorden, d. v. s. den odlade fastmarksjorden,
måste också ha viloperioder, därför hade
man trädesjord. Där man "tråde jorden",
då kunde man hålla efter ogräs, av
vilket det efterhängna "rölet" (Kvickrot)
var det svåraste. På "östråan" släppte
man fåren, som åt upp vadendaste
grönt strå där. Och så körde man åker-
tyckan många gånger med årjekroken,
man "körde sått" och "tråde" och "sneddade"
åker under sommarens lopp. Sedan
kunde man på hösten få ut sägen
tidigt där på trädan.

5. Vid tiden strax efter år 1900 började

ACC. N:R M. 12468:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

odlingen av rovor till kreaturen att
bliva allmän. Rovor såddes på det skift
man hade potatis och kålrötter, och
potatis och kålrötsodlingen minskade.
Det var till en början mycket besvärligt
och tidsödande med sådder av rotfrukter.
Men så uppfann en bonde Gustav Jansson
den nu så vanliga frösåningmaskinen.
Uppfinnaren bodde i Borås i grann-
socknen Lövbele. Efter år 1920 började
foderbetor mer och mer undantränga rovarna
på fastmarksjorden och rovor började mera
odlas på mossjordar. Även potatis odlas
på lågare mossjord. Omkring år 1910 var
det rätt vanligt med midsommarråg
på mossjord, men denna odling har
nu helt upphört. Man sås nu vanlig
höstråg på mossarna. Harv å dock husdräner.

Omkring år 1900 eller något före började man göra insäningar på mossjord med Limotejfrö till två- och treåriga vallar. På samma mossjordar insådde man med frö av luddläkel. Äldre vallar användes till bete. Bete var annars i skogsmarkerna. När kulturbeten började anläggas i ångmarkerna, minskade skogsbetningen och har denna nu nästan helt upphört.

Växtföljden på gårdar med omkring 10 hektar odlad jord är vanligen i följande ordning. Vallarna hållas vanligen som tvååriga, endast på någon utmarksjord, som ej ingår i den ordnade växtföljden, kunna de vara treåriga. När vallen plöjts upp sås första året korn på "nyplöjet".

Någon gång kan även en bit höstrute ses på nyplöjd vall. På "återvunnet" andra året säs höstsåd, råg och vete. Ibland får foderbetor komma med här. Efter höstsåden kommer på det tredje året potatisen och rotfrukterna. Fjärde året säs grönfoderväxter och så korn. Förr upptog kornet hela skiftet detta år, men kornodlingen har minskat, nästan upphört, och blandsåd och grönfoder, såsom vicker m. m. kommit i stället. Det var nog rotfruktodlingen och kanske allra mest odlingen av grönfoderväxter som inden triåriga tiådan, som nu ej förekommer. Nästa år, det femte, kommer en andra omgång höstsåd, denna gång råg och i rågen göres insäning till vall.

8. Vallar får vanligen bli tvåårig, varför

vårdföljden bliver sjuårig och i denna ordning: havre, höstsäd, potatis och rotfrukter, korn och grönfoder, hösträd och så klövervall trä är i följd. Några avvikelser i denna vårdföljd kan ju förekomma på en del gårdar, men denna ordning har varit och är ännu allra vanligast. Flörre gårdar har det möjligen sednats på annat sätt.

Här skall införas utdrag ur rapporter om äldre liders jordbruk, som lämnats av prästerskapet till Länsstyrelsen.

Väckelsång år 1840.

Med undantag av de inom paradoratet belägna större ägendomarne, där nya män i brukningsväg och åkerredskap med 9. fördel försökas, brukar allmogem sin åker

på det sätt och med de redskap som far
och farfar före dem gjort. Förnåmsta sädes
är korn och våräg, som i medelavkast-
ning giver fjärde och femte kornet.
Trådesjord begagnas ej av allmogen,
icke heller våcelbrukt.

Ur en annan rapport. Fläckelring år 1840.
Samtliga gårdar ensåde. Variation: våräg
och korn, hösträg och korn, höst och vår-
råg, hösträg, havre och korn.

Der odlas något mer än till husbehov.
Havre och kampa är ej tillräckligt
för behovet.

Emedan befolkningen är så stor och
åkerbruket i proportion ej upphjälps,
åtgår för eget behov större delen av
ladugårdens och åkerns produkter,
så att fåga därav kan avyttras.

ACC. N:R **M. 12468**: //.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

De under de större ägendomarne tydan-
de hemmanen brukas merendels mot dag-
verkskyldighet. Jordarsöndringar på
bestämda år eller livstiden är vanliga
till skada för stamhemmanet, som ensamt
får vidkännas alla runda.

Väckelsång år 1840.

Väckelsångs pastorat, ehuru beläget i en av
länets bättre orter, har dock i senare
tiden vad jordbrukets beträffar, som är
dess huvudnäring, ej synnerligen fram-
skridit. Halmågen hos allmogén tycker
också årligen snarare av än tilltaga.
Däsom förklarande orsaker här till må
uppgivas, bl. a. den länge och betydligt
stigande folktäkningen. Jordbrukets
alltför hårda beskattning, som gör bonden
i allmänhet oförmögen till sitt hemmans

//.

upphjälpande. Den stembundna jödmånen, som gör varje odlingsföretag kostsamt och blott i längden lönande. Folkets mindre goda omvårksamhet för sin bergning. Brist på upplysning, uppmuntran och tillgänglig föresyn i lantmannayrket. Den till oförelighet tillåtna hemmansklymningen i förening med jordansöndringen och friheten att var som helst låta uppföra backstugor, utan att lämna jordergynd till bergning. Brist på medel att kunna förelaga större och mera lönande odlingar, som naturen dock på åtskilliga ställen inom pastoratet anvisar. Utom dess må kanske i främsta rummet nämnas den i senare tiden överdrivna potatisodlingar, som väl på ena sidan befräm-

jar backarnas uppodling, men å andra sidan, med sin produkt brännvinet tillskapar ibland oss fattigdom och mycket sedesfördärv, bereder Lållingar och till arbete odugliga personer, som omsider förflyttas till fattiglistan, vars tillökning med varje år utgör jordbrukarens ej minst betungande del.

Väckelsång år 1840.

Jordbruksredskap. Sjukrok och järnharr i samtliga gårdar i Fiskestad samt Florsholmen, Ringshult och Årenshult.

Endast Lålharr i Bredahult och Persingeberg samt i Östad Täckaregård och samtliga gårdar i hela Väckelsång by utom prästgården, där även järnharr finnes. Dylik finnes även i Väckelsångs 3. Bengtgård och på Lidhem.

Väckelsång år 1855.

Reatur. Spannmål. Handel med Reatur sker
huruvsakligen å marknaderna i Växjö.
Linneryd, Elsemåla och Hultet, men med
spannmål å Morgdagarna i Ringsryd samt
i Karlskrona. Påskoskorn från denna socken
är uti Blekinge mycket eftersökt.

Väckelsång år 1863.

Spannmålsavkastning. Till följd av de
både stora och ändamålsintliga odlings-
företag, som blivit företagna, har spannmålsavkastningen inom socknen betydligt
ökat, så att större kvantiteter därav
kunnat försåljns å det närbelägna
Ringsryds Torq, varest tillförselen varit
stark och avsättningen god ehuru höga
priser varit rådande. Detta gör att
odlingsfliten är i ständigt tilltagande.

ochuun arbetsdyrkan under de tider av
året som för Lantmannen äro de dyrbaste,
till stor del omfattas genom drängars
och torparens utvandringar till järn-
vägsbyggen; till följd av dessa utvand-
ringar hava tjänstehjorns lönerna betyd-
ligen stegrats.

Väckelsång år 1863.

Brukningsråd. Beträffande jordens bruk
och skötsel hava nyare tiders läro- och
erfarenheter ej i allmänhet gjort några
särdeles framsteg, utan behandlas jorden
av allmoget på samma sätt nu som
för 20 a 30 år sedan. Träda tegagnas på
högst få ställen; cirkulation finnes ej heller,
utan är enskiftes bruket det mest anlitade;
dock hava på senare åren igensåningar
något tilltogs förjät användas.

ACC. N:R **M. 12468:16.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16.

Väckelsång år 1863.

Jordbruksredskap. Dyare Landbruksredskap
och maskiner, sådana hava under öf-
terlopp ej kunnat göra sig gällande med
undantag av plogar, vilka hos all-
mogon år ifrån år synas bliva alltmer
allmänna. Ärdets beagnas detta sakta
betyddligt mera än plogen. Hvar beagnas
allmänt den s. k. ledhvarven. Hållar finnas
blott de vanliga Låvåltarna.

Väckelång år 1863.

Bofskap. Svåltssystemet Låvåltarna. Vad nu
främst angår gädning av Kreatur
så beagnas i allmänhet Låvåltarna
mest gamla och utkörda oar.